

Arkivpodden

Transkribering av De fem kolonnernas palats

Medverkande: Sara Risberg, Jim Hedlund, berättarröst: Peter Ståhl.

[Musik: Ensemble Gemma - Responsorium Solem justicie]

När de [Peder Månsson och Peter Ingemarsson] kommit fram till Rom fann de broder Bartoldus Leonis vara ensam innehavare av – eller snarare envåldshärskare över – gästhuset. Och eftersom denne Bartoldus [...] fruktade att mot sin vilja drivas ut från huset, utverkade han strax av den heligaste påven Julius II fullständig myndighet att styra detta hus under sin livstid. Och i detta ärende visade han sig vara mycket opålitlig ... (Vadstenadiariet, notis 998, ed. C. Gejrot 1996)

[Musik: Ensemble Gemma - Responsorium Solem justicie]

Introduktion

Jim: Välkommen till Arkivpodden – *dokumentet berättar*. Jag heter Jim Hedlund och idag gästar oss Sara Risberg från Riksarkivet i Stockholm.

Välkommen Sara!

Sara: Tack så mycket Jim!

Jim: Vad jag förstår så ska vi färdas nästan 700 år bakåt i tiden – alltså till medeltiden. Stämmer det?

Sara: Precis, det stämmer. Vi ska besöka den "mörka medeltiden" – som inte var så mörk faktiskt. Vi kommer att röra oss från slutet av 1300-talet till början av 1500-talet. Och det kommer att handla om tvister och intriger kring det som kom att kallas "De fem kolonnernas palats".

Jim: Oj! Medeltida tvister och intriger - kring ägande om marker och fastigheter. Det här är ju högaktuella ämnen än idag. Media älskar ju att rapportera om detta. Men vilket namn; "De fem kolonnernas palats"! Sara – vad är det här för något?

Sara: Jo, men det handlar om det hus i Rom där Birgitta Birgersdotter, alltså den heliga Birgitta, bodde, och där hon dog den 23 juli 1373. Benämningen 'palatset med fem kolonner' kommer faktiskt från en beskrivning av huset från år 1395! Den beskrivningen är väldigt kul att ha med sig när man är vid huset idag – att försöka tänka sig in i hur det såg ut under medeltiden.

Jim: Så huset finns kvar fortfarande?

Sara: Absolut! Det är birgittasystrar som driver det, och man kan till och med bo och äta där, och förstås delta i gudstjänster, bland annat som Svenska kyrkan i Rom anordnar. Och man kan få visningar av delar av huset, till exempel få se det rum som man menar att Birgitta dog i.

Jim: Broder Bartholds intriger... det låter det! Men Sara, berätta kort om heliga Birgitta och vad sa du: "birgittasystrar"?

Sara: Birgitta föddes 1303 och var dotter till Birger Persson, som var en riktig höjdare och tillhörde den svenska eliten. Han var riddare, riksråd och lagman i Uppland. Birgitta gifte sig med en annan höjdare, Ulf Gudmarsson, som också var riddare och lagman, alltså ett slags domare. Tillsammans fick de åtta barn. Birgitta och Ulf reste också på pilgrimsfärder – alltså besökte heliga platser – först till Nidaros, det vill säga Trondheim, och senare till Santiago de Compostela i Spanien.

Redan som ung såg Birgitta syner, bland annat av jungfru Maria, och på vägen hem från Santiago, 1341 eller 1342, hade hon faktiskt en syn, eller uppenbarelse, där hon såg just det här huset i Rom som den plats där hon skulle dö.

Uppenbarelserna blev allt fler. De skrevs ner och samlades av hennes biktfäder och kom att bevaras i åtta böcker plus ytterligare några mindre skrifter. Bland dessa uppenbarelser finns en klosterregel – Birgitta kom alltså att grunda en ny klosterorden för både nunnor och munkar – eller systrar och bröder som vi brukar säga. I ett kloster skulle finnas en avdelning med 60 systrar – birgittinsystrar – och en avdelning med 25 bröder. Det första birgittinklostret grundades i Vadstena och invigdes 1384.

Efter att Birgitta blivit änka reste hon till Rom 1349. Där kom hon alltså sedan att bo resten av sitt liv, i över 20 år. Från 1354 bodde hon i det hus det ska handla om idag.

Jim: Hur kommer det sig att man blir intresserad av ett specifikt hus?

Sara: Ja, du, jag firar faktiskt 25 år i år med det här huset! 1997 skulle jag skriva min D-uppsats i latin. Min handledare gav mig som uppgift att göra en utgåva av två brev skrivna i Birgittahuset år 1510 och 1513. Uppsatsen fick heta "Rapporter och råd från Rom". Vi kommer komma in på just de här breven senare, och framför allt på den person som skrev dem – Peder Månsson. Under mitt yrkesliv har jag gång på gång återkommit till just Peder och till Birgittahuset. Man kan nog säga att Peder och huset gjorde att jag började forskarutbildningen i latin och disputerade 2003.

Jim: Ditt yrkesliv, säger du. Vad är det egentligen du gör på Riksarkivet?

Sara: Jag jobbar på sektionen Medeltida källutgivning och med utgivningen av våra medeltidsbrev i bokserien Svenskt Diplomatarium. När vi pratar om brev handlar det oftast om juridiska dokument: vem som har sålt jord till vem till exempel. Jag har också ansvar för vårt digitala register över de svenska medeltidsbreven, SDHK – Svenskt Diplomatariums huvudkartotek, som innehåller uppgifter om nästan 45 000 brev. I och med det får jag dagligen arbeta med hela medeltidsmaterialet: originalbrev på pergament och papper, avskrifter från både medeltid och senare tider, dokument ända från 1100- och 1200-tal till 1500-tal, på både latin och fornsvenska, med sådant som förvaras i Riksarkivet, men också på andra bibliotek och arkiv: Kungliga biblioteket, Uppsala universitetsbibliotek, Linköpings stiftsbibliotek, Vatikanarkivet i Rom och så vidare.

Jim: Men det är på Riksarkivet som ditt material som handlar om Birgittahuset finns?

Sara: Nja, det mesta finns på Riksarkivet i Stockholm, men faktiskt på alla de ställen jag just nämnde. Hittills har jag identifierat ungefär 180 brev och dokument som rör huset under den tid som Vadstena kloster ägde och styrde det, det vill säga från omkring 1380 till 1535. Det mesta av det är outgivet, alltså det finns inte transkriberat eller tryckt.

Jim: Nu blir jag väldigt imponerad. Det är inte ett litet material du plöjt igenom. Vilket arbete och vad spännande! Men du, huset finns kvar och det går att besöka det. Vet man hur huset såg ut under medeltiden?

Sara: Husets adress idag är Piazza Farnese. Det ligger nära floden Tibern och Ponte Sisto och inte långt från Piazza Navona.

Det som idag är framsidan av huset ut mot Piazza Farnese vetter åt öster. Där fanns en smal gränd innan Piazza Farnese kom till under andra halvan av 1500-talet. Troligen vette framsidan på medeltiden i stället åt söder och Via Regula – senare Via di Monserrato – ner mot Tibern. Norra sidan vette mot Campo de' Fiori, som senare bebyggdes och blev mindre.

Det engelska gästhuset eller hospitalet som nämns som granne i dokumenten från sent 1300-tal finns också kvar västerut och kallas idag the English College.

Jim: Men det här huset blev sen alltså föremål för intriger, arvstvister och brutna kontrakt eller hur?

Sara: Ja, gång på gång i breven anar man bråk och strider kring huset. Den här beskrivningen av huset, att det hade fem kolonner, torn och trädgård, till exempel, finns i ett rättsfall, en arvstvist från 1395.

[Musik: Ensemble Gemma - Responsorium Solem justicie]

Jim: Den här arvstvisten, vad var bakgrunden till den?

Sara: Jo, anledningen till att Birgitta kunde flytta in här 1354 var att det var en väninna till henne som ägde huset. Hon hette Francesca Papazura, och hon hade bland annat följt med Birgitta på några av hennes resor. När man sedan från 1379 och under 1380-talet höll på med att göra Birgitta till helgon – en kanonisationsprocess – var Francesca en av dem som vittnade om Birgittas helighet och hennes underverk. I sitt vittnesmål säger hon då att hon gjort en donation och gett huset till Birgitta.

Men troligen fanns inga juridiskt bindande dokument på den här donationen, och särskilt inget som säger att det nygrundade klostret i Vadstena hade rätt till det. Första gången – så vitt jag har hittat – som Vadstena kloster verkar omtala huset som sitt ansvar är i ett brev från 1381. Då meddelar klostret att man tänker skicka ett ombud med fullmakt att, bland annat, ”ordna med Francesca de Papazuras hus”. Jag gissar att detta ”ordnandet” handlar om att få till en officiell, juridiskt bindande donation. År 1382 skickades klostrets manlige ledare, generalkonfessorn Magnus Petri, till Rom, och den 8 januari 1383 överlämnades huset formellt till honom som klostrets ombud.

Jim: Jaha men då borde ju allt ha varit frid och fröjd?

Sara: Det kan man tycka. Men Francesca dog 1385 eller senast 1386. Trots den formella donationen av huset till Vadstena kloster drog några släktingar till henne – eller hennes man egentligen - en rövare och gjorde anspråk på egendomen. Man kanske tänkte att några svenskar uppe i norr inte borde vara något problem. Men Vadstena tänkte inte gå miste om huset och det blev en ägorättslig tvist i domstol som höll på mellan den 15 februari och 14 april 1395. Handlingarna härifrån finns bevarade i avskrift i en handskrift från Vadstena kloster i Uppsala universitetsbibliotek.

Jim: Bra! Avskrifter underlättar ju när man skall tolka gamla dokument. Men hur gick det?

Sara: Ibland är avskrifter bra, men ofta inte... Det här är en avskrift med många brister och förvirrande fel... hela texten är delvis ganska svårbegriplig, och det är svårt att förstå alla vändningar i den. Men det framgår i alla fall att kändesidan företräddes av en Jordanus och hans två bröder. De var ättlingar – lite oklart hur – till en Sophia, som var änka efter Jacobus Papazuri, vars son var Francescas make. Jordanus och hans bröder försökte bevisa att Sophia hade fått egendomen i morgongåva, och de krävde hälften av Francescas donation.

Jim: Vänta, vänta nu... Tre bröder som säger sig vara släkt med en gammal änka (Sophia), vars nu döde man (Jacobus Papazuri) hade gett änkan den här fastigheten i bröllopspresent när de gifte sig... Men hennes man Jacobus hade en son från sitt tidigare äktenskap och den sonen gifte sig med Francesca och då förvärvade alltså de två fastigheten. Och sen.... på sin ålders höst så donerar Francesca huset till Birgitta och hennes klosterorden?

Vilken härlig soppa!

Sara: Ja, visst är det snårigt?! Svarandesidan – klostret alltså – företräddes i alla fall av vadstenabrodern Magnus Petri, samma person som varit närvarande när den officiella donationen gjordes 12 år tidigare. Han hade ju donationsbrevet att stödja sig på, och till sist avkunnades domen till Vadstena klostrets förmån.

Jim: Va bra för Vadstena kloster...

Sara: Ja, i klostret kunde man pusta ut litegrann.

Efter att klostrets äganderätt fastställts 1395 är det ganska tyst om Birgittahuset i källorna ett tag. Några glimtar ges 1399 och 1403. Brev utfärdade i huset nämner klostrets ombud och representant i kurian, alltså det påvliga hovet. Möjligen ansvarade den personen även för huset.

Jim: En lite dum fråga kanske, men vad var det som var så speciellt med det här huset? Hur kunde det bli så omstritt?

Sara: Det är en bra fråga! Vem vill inte ha ett palats med fem kolonner i Rom?

Delvis tror jag att huset var en viktig symbol för Vadstena – det hus där grundaren Birgitta levde och dött, och även hennes dotter Katarina, som blev ett slags allra första abbedissa i klostret, hade bott.

Sedan, 1391, kanoniserades ju Birgitta och blev Sveriges första helgon. Då blev hon nog viktigare även för riket och kyrkan i Sverige. Första bevarade brevet som tyder på att huset var betydelsefullt för andra än Vadstena kloster är daterat 1406. Ärkebiskopen bestämde i

februari detta år att alla socknar i Sverige skulle bidra med en summa för Birgittahusets underhåll. Enligt uppgift behövde man bland annat åtgärda vattenläckor.

Jim: Okej... det låter inte så trevligt.

Sara: I det här brevet uttrycks också ett syfte för huset: att ta emot alla pilgrimer, särskilt fattiga, som kom till Rom från Sverige. Kyrkan i Sverige ansåg alltså att Vadstena klostrets egendom i Rom var en tillgång värd att hjälpa till att bevara.

Jim: Det fungerade alltså som ett gästhus för pilgrimer från Norden?

Sara: Ja, åtminstone delvis. Ett ställe där man kunde bo några nätter och få lite mat medan man gjorde vad man skulle i Rom.

Jim: Det här med pilgrimsfärder. Vad var det egentliga syftet med dem? Hur kunde det gå till?

Sara: En pilgrimsfärd eller pilgrimsvandring var ett självklart inslag i det medeltida fromhetslivet, en form av andakt. Ordet pilgrim kommer av latinets "peregrinor", som egentligen betyder "att vara på främmande plats", "att resa runt". Latinets "peregrinus", betyder i grunden "främling", "utländsk".

Längre pilgrimsresor gjordes ofta i grupp. Det var ju säkrare att vara många tillsammans på vägen än att resa ensam. Målet var heliga platser, ofta heliga personers gravar, som till exempel apostlarnas gravar. Men det kunde också vara platser där något under skett. Ibland kunde en person som syndat få i uppdrag av sin biktfar att göra en pilgrimsresa, som botgöring.

Jim: Men nu var Birgittahuset nedslitet och behövde renoveras?

Sara: Ja, förutom återkommande tvister och bråk är också behov av renovering ett återkommande ämne i breven som rör Birgittahuset. Ytterligare brev om att samla in bidrag till huset utfärdades 1409 och 1412. Vid det laget sägs huset ha varit fallfärdigt och saknat sängar, linne och annan utrustning som tydligen tidigare hade funnits i överflöd. Inte heller kunde man längre försörja husets ”beskyddare och styresman”. Den formuleringen ger intrycket av att det redan nu fanns en särskilt utsedd person som tog hand om huset.

Jim: Någon slags vaktmästare kanske?

Sara: Nja, snarare ”föreståndare”, som såg till att anställa eller betala en vaktmästare i så fall. En person som skötte ekonomin och tog hand om de gäster som kom. Men föreståndaren fick också med tiden, från 1420- och 1430-talet, fler och finare uppgifter än att vara en värdshusvärd.

[Musik: Ensemble Gemma - Responsorium Solem justicie]

Sara: Vid det här laget – alltså 1420-30-talet – har källorna blivit fler och man anar att huset nu ansågs som strategiskt viktigt. Bland annat utsattes Vadstena kloster för påtryckningar när det gällde att utse en föreståndare, både av svenska biskopar och av tjänstemän i Rom. Det verkar som att fler och fler ville få inflytande över huset.

En viktig anledning till husets ökade betydelse är förstås staden Roms ökade betydelse: påven hade – åtminstone på pappret – äntligen återvänt till Rom från Avignon.

Jim: Mmm... Långt efter "Heliga Birgittas" död förstås.

Sara: Ja, som hon kämpade för det! Hon tyckte verkligen att påvens plats var i Rom.

Hur som helst: nu såg Vadstena kloster ett behov av stadgar för sitt gästhus i Rom, och de utfärdades 1431. Där fastslås bland annat att två klosterbröder ska utses av klostret att ta hand om huset och samtidigt vara hela Birgittinordens ombud i Rom.

Jim: Det är många olika begrepp. Du nämner Birgittinorden... Utveckla det litegrann.

Sara: Birgittinorden är ju alltså den klosterorden som Birgitta grundade och där det första klostret blev det i Vadstena. Orden spred sig, och det grundades fler kloster: i Paradiso i Florens, i Maribo i Danmark, i Syon i England, i Tallinn i Estland, på flera platser i Tyskland och också Nådendal i Finland.

Nunnorna, eller systrarna inom ordern, fick inte gå utanför klostermurarna. De var i klausur, som man säger. Men bröderna var friare och kunde resa. Och det gjorde de, bland annat till Rom. Alla birgittinbröder – det vill säga inte bara bröder från Vadstena och Sverige – skulle anmäla sig i huset när de kom till staden. Och de hade rätt att få mat och husrum där.

Men det var alltså inte bara birgittinbröder som man skulle ta emot i huset, utan även pilgrimer från Sverige. Enligt stadgarna skulle man erbjuda dem vin och bröd i tre dagar, rum eller sängplats i en vecka. Det står också att rika pilgrimer skulle betala för maten.

Jim: Låter som ett väldigt sympatiskt system... Men det här att föreståndaren blev mer än en värdshusvärd?

Sara: Ja, precis. Det var ju många pilgrimer som reste till Rom, och det fanns ett system för att ta emot dem också. På 1420-talet fanns ett antal präster utplacerade, stationerade, i de större kyrkorna i Rom för att kunna ta emot deras bikt och ge dem absolution, syndaförlåtelse – på pilgrimernas eget modersmål.

Jim: Okej...

Sara: Ja, de kallades "mindrepenitentiärer" - penitens har ju med botgöring att göra. Det fanns 12 sådana här mindrepenitentiärer, för 12 olika språk eller språkgrupper kan man säga. En av dem skulle vara skandinavisk och kunna ta hand om pilgrimer från de nordiska länderna. År 1425 blev en dansk präst den sista skandinaviska mindrepenitentiären, som förstod och talade de nordiska pilgrimernas språk.

Tio år senare, i oktober 1435 bestämde påven att antalet mindrepenitentiärer skulle minskas från 12 till 11 – han uteslöt platsen för Norden. Men – de nordiska pilgrimerna lämnades inte utan hjälp. Ett halvår innan påven fattade sitt beslut, beviljade han en supplik – en böneskrift – av Birger Gunnarsson, föreståndare för Birgittahuset. Han och hans efterföljande föreståndare för huset fick nu rätt att höra bikt och ge absolution åt nordiska pilgrimer – det vill säga samma rättigheter som mindrepenitentiärerna.

Eftersom Birgittahusets föreståndare hädanefter kunde fylla en skandinavisk mindrepenitentiärens funktion kunde antalet reduceras till 11.

Jag menar att de få raderna i denna beviljade supplik visar på hur viktigt Birgittahuset hade kommit att bli och hur det fungerade lite som ett konsulat eller ambassad. Ja, lite som en turistbyrå kanske.

Jim: Jaha...

Sara: Föreståndarna kom genom åren att tjänstgöra som tolkar och förmedlare mellan besökare från Norden och den påvliga kurian. De kunde visa folk till rätta, tala om till vem eller vart de skulle vända sig för att på bästa sätt ordna sina ärenden. Kanske ledde det här också till att gästhuset fick fler besökare och fler som kunde betala för sig – ett bra sätt att stärka ekonomin.

Efter Birger Gunnarsson följde endast två föreståndare under hela återstoden av 1400-talet. Det var Erik Vastesson från år 1445 till 1465 och sen Peter Henriksson från år 1465 till 1505. Ja, jag skulle kunna prata en timme om Erik Vastessons tid, inte minst om hans bittra fiendskap med danske kung Kristian.

Jim: Oj, vad spännande!

Sara: Javisst, men det får kanske bli en annan gång... Fast en kul sak med just Erik Vastesson är att det vid hans död 1465 upprättades en inventarieförteckning för huset. Där får man veta hur många sängar och bolster det fanns, diverse redskap, böcker, kläder och kärl för gudstjänsterna och så vidare...

Jim: Mhm... Så huset var inte längre på fallrepet, och allt var lugnare?

Sara: Ja, åtminstone år 1465... Men 50 år senare brakade allt löst igen. Då har vi nått fram till Peder Månssons brev som jag nämnde i

början. De beskriver oerhört levande den sista stora och utdragna kamp om rättigheter som Vadstena kloster fick utkämpa. Jag kallar det för *Broder Bartholds intriger* eller *striden om Birgittahuset*.

[Musik: Ensemble Gemma - Responsorium Solem justicie]

Sara: Föreståndaren Peter Henriksson dog på sin post under året 1505. Påven Julius II passade då på att tillsätta en av sina män som föreståndare för Birgittahuset. I Vadstena kloster var de förstas inte glada över påvens tilltag och man skickade två representanter för att undersöka saken. Men den ena av dessa klosterbröder som var av tysk härkomst, Bartoldus, såg till att själv ta styret över huset. I Vadstena var de inte nöjda med detta, och 1507 utsågs prästbrodern Peder Månsson till föreståndare. Det är nog från hans tid vi har mest information kring huset, framför allt tack vare de ofta mycket personliga brev han skrev hem till Vadstena kloster.

Jim: Så då blev det en konflikt mellan den här Barthold och Peder Månsson?

Sara: Ja, precis. I augusti 1508 lämnade Peder Månsson Vadstena. Efter tre månaders resa kom han fram till Rom den 8 november.

I ett brev skrivet en månad senare, den 7 december 1508, beskriver han resan genom Europa och hans besök vid flera Birgittinkloster: Maribo i Danmark, Marienwohld vid Lübeck, Maria Mai i närheten av Augsburg i Bayern, och Paradiso i Florens.

Peder Månsson fick uppenbarligen fullt upp sedan, för det är först ett och ett halvt år senare, i april 1510, som han skriver till Vadstena kloster och berättar om allt som hände under den första tiden i Rom.

Jim: Ja, det här med tidsperspektiv har ju ändrats lite från Medeltiden till idag...

Sara: Ja, och nu vidtog nämligen en tid av bråk och stridigheter kring det här eftertraktade huset. Broder Barthold avsattes. Men till klostrets och Peders förskräckelse tänkte Barthold varken lämna Birgittahuset eller Rom.

Barthold hade dragit på sig skulder, och även Peder pressades för att de skulle betalas av huset. Man kom överens om att Barthold skulle få stanna och, som han säger, "behålla styret som en av oss". Peder Månsson skriver – och han skriver på latin, så jag översätter:

"När vi fick växelbrevet med de 100 rhenska gyllen som satts in i Stockholm, tog vi ut 68 ½ kammardukater i guld från Fuggers bank. Och eftersom så mycket gott hade sagts oss om Barthold av flera olika trovärdiga personer ... överlämnade vi hela summan till honom. Men Peder skriver vidare: "Slutligen spydde han ut det gift som han länge hållit dolt och sa att påven gett honom föreståndarskapet på livstid".

Jim: "Han spydde ut sitt gift". Vilka vassa kommentarer...

Sara: Ja, det är det ju verkligen...

Detta blev ju ett ordentligt bakslag, och inte nog med det; strax därpå insjuknade Peder dessutom i feber. Trots att han nog borde ha vetat bättre, överlämnade han guld och ringar till Barthold att vakta. Detta

var värdesaker avsedda att använda för kanonisationen av Katarina. Katarina var heliga Birgittas dotter, och ända sedan 1460-talet hade man i Vadstena försökt få till en helgonförklaring – en kanonisation – av henne. I det sammanhanget var Birgittahuset lite av ett nav. Det var kostsamt att få till en helgonförklaring, så minsta guldring var av betydelse. När Peder tillfrisknat vägrade förstås Barthold att återlämna värdesakerna.

Jim: Vilken skurk han var den där Barthold! En sån där man ibland kan se på film.

Sara: Ja precis. Bartholds fortsatte med sina intriger. På hösten 1509 råkade Peder göra en upptäckt i påvekuriens register, med avskrifter av inkommande och utgående brev. Här såg nu Peder att broder Barthold ansökt om att få ta över Birgittahuset. Peder konfronterade honom och Barthold lovade att inte göra om det – under sådana eder och besvärjelser att *"håret reste sig på mitt huvud av att höra dem"*, som Peder skriver.

Jim: Men Barthold var väl förstås ingen man kunde lita på?

Sara: Nej, nej. Barthold svor falskt för att vinna tid. När Peder än en gång hittade brev från Barthold i registren bad han till sist om hjälp. Han lyckades övertyga en tjänsteman i kurian, Latinus de Massa, att ordna en fullmakt rörande huset.

Men i stället för ett lugnt överlämnande av föreståndarskapet i huset blev det bråk. Barthold gick så långt att han kallade in fyra beväpnade soldater som kastade ut Latinus.

Jim: Oj!

Sara: Javisst, och det var mycket åskådare samlades i tumultet, och Peder skriver:

"Då jag stod där ensam mitt ibland så många började jag undra vad jag skulle göra för att de inte skulle kasta sig över mig med knytnävarna."

Han fortsätter: *"Jag gick iväg till San Lorenzo för att be i väntan på att folkmassan skulle skingra sig. Och det skedde först "då vin serverades till alla som stod där."*

Jim: Jaha, lite vin fick ner pulsen på dem...

Sara: Ja, haha! Precis. På kvällen vågade sig Peder tillbaka till huset. Men Barthold vägrade släppa in honom, och sa i stället åt honom att skriva ner vad han hade för ägodelar i sitt rum. *"Men jag hade inget där"*, skriver Peder, *"förutom mitt breviarium, som jag bad att få för att kunna läsa tidegården"*.

Barthold gick med på detta och kastade ut boken genom ett fönster åt honom. Men sedan fick Peder ge sig av och han skriver:

"Jag vandrade ängsligt runt i gränderna, och visste inte hur jag utan pengar skulle bära mig åt för att få mat och husrum."

Av en slump steg han in på ett värdshus där han stötte ihop med en svensk präst, en kanik från Strängnäs, Lars Andersson (eller Laurentius Andree på latin). Med hjälp av honom kunde Peder stanna där i fem veckor.

Jim: Det är både målande och väldigt spännande skildringar.

Sara: Ja, visst är det... Barthold var alltså fortfarande kvar i huset, och Peder, som tänkte på Birgittinordens, Vadstena klostrets och Birgittahusets rykte, gick med på att stanna tillsammans med Barthold, tills man hade rapporterat till Vadstena och fått råd därifrån.

Jim: Hur gick det då?

Sara: Något svar från klostret finns tyvärr inte bevarat. Men från 1511 finns ett brev bevarat från en annan svensk, Johannes Magni från Skänninge. Han skriver att han hade hjälpt Peder att få ett lån för att använda i en process mot Barthold.

I slutet av 1511 nåddes till sist en uppgörelse – mot en rejäl årlig summa pengar gick Barthold med på att lämna huset och Rom.

Jim: Där fick han! Hehe!

Sara: Men problemen slutade inte här för Peder. Johannes Magni av Skänninge, som hade hjälpt till med ett lån, gjorde nu själv anspråk på huset och skrev till klostret för att erbjuda sig själv som föreståndare. Medan klostrets svar inväntades fortsatte Johannes att bo i huset, men betalade i alla fall för sitt uppehälle veckovis.

I ett brev ifrån Peder från juni år 1513, kan man läsa om just det här:

”Huruvida han med tiden tänker fortsätta den tvist som påbörjats angående gästhuset, vet jag ingenting om. Men jag ska hålla uppsikt över det”.

Jim: Ojoj. Så nu blev det tvister igen då?

Sara: Nej, den här tvisten verkar aldrig ha återupptagits, och efter flera år av bråk var nu Peder till sist i ensam och ohotad besittning av

huset. Därefter kunde han i lite mer lugn och ro ägna sig åt studier och författande innan han kallades hem till Sverige år 1524 och blev biskop i Västerås.

Ja, med de här nedslagen i 1300-, 1400- och 1500-tal som vi gjort idag hoppas jag ha gett en liten inblick i hur viktigt Birgittahuset var, inte bara för Vadstena kloster och birgittinerna, utan också för andra som reste till Rom från de nordiska länderna.

Jim: Sara, vilken intressant och spännande berättelse! Man blir ju riktigt sugen på att resa till Rom och besöka det här huset. Men det verkar finnas en risk att bli lite besatt av det?

Sara: Ja, man kan bli lite besatt av det. Som sagt har jag ända sedan 90-talet själv i min forskning återkommit till huset gång på gång – det verkar som det besitter en alldeles särskild dragningskraft. Det konstaterade förresten Peder Månsson själv i ett brev, så jag kan väl få avsluta med att citera honom:

*Thetta hwsit ær swa / ath hwilken thet faar han slæpper thet
nødhoger*

som betyder: *Med det här huset är det så, att den som får det, han släpper det ovilligt.*

Jim: Sara! Nu måste jag bara få tacka dig för ett jätteintressant poddavsnitt!

Sara: Tack själv! Det är alltid roligt att få berätta om sin forskning.

Med medeltidsbreven är det ju också så att man får leta efter ledtrådar och små glimtar här och där, i olika arkiv och bibliotek, i material från olika tider och skrivet på olika språk. Och huset släpper man som sagt ogärna... Jo, förresten! Jag glömde att säga att om ni är intresserade så kan ni gå ut på Riksarkivets söktjänst. Registret över medeltidsbreven, SDHK, finns som specialsök på:

<https://sok.riksarkivet.se/sdhk>.

Jim: Strålande! Tack än en gång Sara Risberg!

Sara: Tack!

Jim: Och du är så välkommen åter igen. Tack alla som lyssnar och fortsatt att följa oss, det kommer snart mer intressanta poddar!

Nu säger jag bara: Klart slut från arkivstudion i Östersund.

[Musik: Ensemble Gemma - Responsorium Solem justicie]